

Dvergfalk *Falco columbarius*

Global utbredelse

I likhet med jaktfalken og vandrefalken har dvergfalken en utbredelse som strekker seg rundt hele den nordlige halvkule — men mangler på Grønland og i nordlige områder av Canada (Cramp & Simmons 1979).

Norsk utbredelse og habitatvalg

Dvergfalken er den rovfuglen som har størst utbredelse i Norge. Hekkeområdet strekker seg fra kyst til høyfjell. Bare i større sammenhengende barskoger og i lavereliggende jordbruksbygder på Øst- og Sørlandet, har arten ikke klart å etablere seg. Arten hekker lenger ut mot kysten i Rogaland enn det som framgår av Haftorn (1971). I de siste tiårene har store snauhogster mange steder åpnet landskapet slik at enkelte par også har begynt å hekke i lavlandet. Åpne jaktområder med stor småfugltetthet i form av heier, myrer, setervoller, strandenger og elveløp er viktige jaktbiotoper for dvergfalken. De mest attraktive hekkeområdene finner den i frodige bjørkelier nært vann og vassdrag på grensa mot høyfjellet. Her lever den i sameksistens med kråka som forsyner falken med kvistreir (Tømmeraas 1990). Hvor viktig reirtilbudet er, skjønner vi når den enkelte ganger velger å bosette seg i kråkereir inne i hytteområder og ved bebyggelse. Mangler «vertsuglen» og andre egnede reirtilbud, kan den likevel hekke på ei berghylle, under en stein eller en einer, eller rett og slett legge eggene på bakken. Både av værmessige årsaker og som forsvar mot predatorer er det en fordel for dvergfalken å plassere reiret mest mulig skjult (Tømmeraas 1993a).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Å karakterisere dvergfalken som Norges vanligste falkeart byr ikke på problemer. Langt verre er det å anslå landets totale hekkebestand. Gjershaug (1991) har foreslått en ramme på 2000-6000 par. Tidligere studier på Dovre konkluderte med svingninger i takt med smågnagerforekomstene (Hagen 1969). Langvarige studier på Finnmarksvidda har avslørt en svært årvisst og stabil hekkebestand uavhengig av smågnagerforekomstene (Tømmeraas 1993a). Dessuten ble det påvist en klar positiv sammenheng mellom kråkebestand og forekomst av dvergfalk (Tømmeraas 1990). Gjennomsnittlig avstand mellom falkeparene var 2.2 km, og de hadde en gjennomsnittlig produksjon på 2.6 unger pr. hekkende par. Korteste avstand mellom

to dvergfalkpar ble målt til 400 m. Kaldt og vått vær i ungeperioden synes å ha en negativ virkning på hekkesuksessen.

Dvergfalkens størrelse innebærer at den er meget lett å overse i landskap med store formasjoner. På den annen side er det en svært støyende art, som lett røper reirstedet ved forskjellige lydytringer. Brenninger og elvesus er imidlertid et stort problem når man skal oppspore falken ute ved kysten og langs flomstore vårelver.

Selv om dvergfalken synes å ha gode vilkår her i landet under hekkesesongen, så lever den mer enn halvparten av året utenfor landets grenser, og er i høy grad avhengig av kvaliteten på overvintringsområdene. Som fuglejeger var den tidligere sterkt utsatt for pesticider, som for eksempel DDT (Génsbøl 1986). På 1960- og 1970-tallet har eggskallfortynningen trolig vært helt oppe i 20% i gjennomsnitt, men også på 1950- og 1980-tallet var den betydelig. Det er grunn til å tro at det har vært nedgang i dvergfalkbestanden som følge av dette (Nygård m.fl. 1993).

Hekkebiologi

Når dvergfalken ankommer hekkeplassen i april-mai, synes parforholdet å være etablert, og det er svært sjelden å se noen form for fluktlek. Under eggleggingstiden i månedsskiftet mai-juni, pleier hunnen å sitte på iøynefallende steder — for eksempel i et utkikkstre eller på en stein i nærheten av reiret. Den en måned lange rupeperioden er en stille tid da falkene fører en anonym tilværelse. En overfladisk gjennomgang av hekkeområdet på denne tiden vil vanligvis ikke kunne avsløre arten. Etter klekking blir det mer aktivitet i lokaliteten. Hannen annonserer sine byttedyrankomster, og truende arter som overflyger lokaliteten blir møtt med kraftige angrep. Etter fire uker er ungene på vingene og møter foreldrene med heftige skrik når de ankommer med bytte.

Trekkforhold

Høsttrekket skjer i september-oktober. De norske dvergfalkene overvintrer fra Tyskland til Middelhavslandene. Noen få individer blir igjen i landet, og vinterobservasjoner er gjort så langt nord som til Trondheimsfjorden. Flere av disse «vinterfuglene» kan dreie seg om den islandske dvergfalken av underarten *subaesalon*.

Per J. Tømmeraas

Dvergfalk *Falco columbarius*

437 ● Konstatert hekking

205 ● Sannsynlig hekking

289 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

